

**02.05.23 – 8-Б**

**Історія України**

**вч. Рзаєва Н.О.**

### **Тема: Ліквідація гетьманства і козацького устрою.**

**Мета:** охарактеризувати політичне й соціально-економічне становище України в сер. XVIII ст., висвітлити діяльність останнього гетьмана Кирила Розумовського; визначити наслідки ліквідації Гетьманщини та її місце в історії України; оцінювати діяльність гетьмана К. Розумовського; пояснювати причини тимчасового відновлення та остаточного скасування гетьманства; визначати місце Гетьманщини в історії України, наслідки ліквідації Гетьманщини; виховувати повагу до історичного минулого своєї Батьківщини.

#### **Актуалізація опорних знань**

##### **Бесіда:**

1. До складу якої держави входила Лівобережна Україна в середині XVIII ст.?
2. Яким було політичне та соціальне становище українських земель у складі Росії?
3. Що вам відомо про діяльність першої Малоросійської колегії?
4. Якими фактами ви можете підтвердити те, що в першій половині XVIII ст. тривав наступ російського уряду на автономію України?

#### **Вивчення нового матеріалу**

##### **Основні дати (занотуйте)**

1750—1764 рр. — гетьманство К. Розумовського. Відновлення й остаточна ліквідація гетьманства в Україні;

1764—1786 рр. — Друга Малоросійська колегія;

1765 р. — ліквідація козацького устрою на Слобожанщині;

1765—1767 рр. — Генеральний або Рум'янцевський опис;

1782—1786 рр. — скасування царським урядом усіх адміністративних і судових установ Гетьманщини. Ліквідація української автономії;

1783 р. — указ Катерини II про закріпачення селян.

Починаючи з першої половини XVIII ст., російський царизм невпинно обмежував автономні права України, і в 1783 р. Гетьманщина припинила своє існування; Російська імперія поглинула її, перетворивши на свою внутрішню територію. З останніми роками існування Гетьманщини ми й ознайомимося на уроці, висвітливо діяльність Кирила Розумовського, визначимо етапи ліквідації автономного устрою України.

Після смерті Данила Апостола царським урядом було створено Правління гетьманського уряду, що складався з трьох українців і трьох росіян. На чолі установи став Олексій Шаховський.

Очікування поліпшення становища були пов'язані зі сходженням на престол дочки Петра I Єлизавети Петрівни. Вони пояснювалися тим, що в оточенні імператриці було багато українців, зокрема Олексій Розумовський, який став її фаворитом.

**У березні 1750 р.** за розпорядженням Єлизавети в Глухові розширена **Старшинська рада обрала гетьманом Кирила Розумовського (1750–1764 рр.)**, брата Олексія. Кирило став останнім гетьманом Української козацької держави.



## Правління гетьмана Кирила Розумовського.



- └ Останній гетьман Лівобережної України, граф Кирило Григорович Розумовський (1728—1803), походив з родини городового козака Григорія Розума (отримав своє прізвище від поговірки, яку часто промовляв напідпитку: «Що то за голова, що то за розум»).
- └ Соціальне зростання К. Розумовського стало можливим завдяки його братові Олексію.
- └ Кирила Розумовського обрали гетьманом на раді в Глухові (лютий 1750 р.). Однак самого Кирила на церемонії не було, він не захотів їхати із столиці в провінцію.
- └ Лише в 1751 р., за суворим наказом імператриці Єлизавети, гетьман поїхав у Глухів.

## Робота з таблицею (занотуйте)

### *Наслідки діяльності Кирила Розумовського*

Позитивні	Негативні
<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Зумів розширити автономію України;</li><li>➤ Зміцнив привілейований стан старшини, надав їй можливість закріпити за собою землеволодіння і право на селянську працю;</li><li>➤ Козацька старшина стала привілейованою верствою населення;</li><li>➤ Сприяв розвитку української культури;</li><li>➤ Судова реформа.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>➤ Обмежив перехід селян від одного поміщика до іншого, що стало суттєвим кроком до закріпачення селян;</li><li>➤ Відбувалося обмеження політичних та економічних прав України;</li><li>➤ 1754 р. – указ про контроль над фінансами Гетьманщини;</li><li>➤ 1754 р. – ліквідація митного контролю між Росією та Україною;</li><li>➤ Скарбниця України мала подавати відомості до столиці імперії про доходи й витрати Гетьманщини</li></ul>

У 1761 році померла імператриця Єлизавета Петрівна. На престол зійшов Петро III. Пробувши імператором усього декілька місяців, він устиг роздратувати всіх своєю політикою. Проти нього склалася змова, у результаті якої його було усунуто від влади і вбито. Імператрицею у 1762 році була проголошена його дружина Катерина II. Кирило Розумовський прийняв найактивнішу участь у заколоті, та це не вплинуло на прагнення молодой імператриці ліквідувати автономію Гетьманщини.

10 листопада 1764 року вийшов царський указ про ліквідацію гетьманської влади в Україні. Натомість для управління Лівобережною Україною було створено Другу Малоросійську колегію на чолі з її президентом і генерал-губернатором краю графом **Петром Румянцевим**.



## 2. Ліквідація гетьманства. Діяльність Другої малоросійської колегії

10 листопада 1764 р.



Катерина II

1765–1767 рр

К. Розумовський усунутий від гетьманства, підписавши «добровільне зречення», посада гетьмана України - скасована

Друга малоросійська колегія

складалася з чотирьох російських чиновників і чотирьох українських старшин, а очолював її граф **Петро Румянцев**

здійснено перепис населення, описано земельну власність, кількість дворів, ґрунтів, виявлено ступінь заможності кожного окремого господаря

Всі установи створені Розумовським перейшли до керівництва колегії

колегії й перетворювалися на її департаменти



Таким чином, до початку 80-х рр. XVIII ст. було остаточно ліквідовано Українську державу. Українські прапори, гармати, печатки вивезли в Петербург. Адміністративно-територіальний устрій, судова система, соціальний склад на українських землях були в основному такими ж, як і в інших регіонах Російської імперії. В історії України почався період становлення нової національної ідеї розгортання боротьби за відновлення держави.

Перегляньте відео: <https://youtu.be/JY-3TorZYPE>

**Закріплення знань. Рефлексія.**

- 1) Коли востаннє було відновлено гетьманство в Україні? Хто був останнім гетьманом?
- 2) Що спричинило відновлення гетьманства в 1750 р.?
- 3) Перелічіть реформи, здійснені гетьманом К. Розумовським.
- 4) Чим було зумовлено стримування реформаторської активності останнього гетьмана?

- 5) Хто очолював Другу Малоросійську колегію? Які заходи були здійснені цією установою?
- 6) Коли був ліквідований автономний статус Слобожанщини?

**Домашнє завдання: прочитайте пар.28. Запишіть основні реформи Кирила Розумовського.**

**Повторити тему «Доба Руїни»**

Завдання надсилайте на освітню платформу Human, вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу [nataliarzaeva5@gmail.com](mailto:nataliarzaeva5@gmail.com)